

**АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧНИТЕ ПРЕЧКИ ЗА ОТКЛЮЧВАНЕ
И СТАРТИРАНЕ НА ДОПУСТИМИТЕ ДЕЙНОСТИ ПО
МЕХАНИЗМА ЗА СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД НА РЕГИОНАЛНО И
ОБЩИНСКО НИВО В БЪЛГАРИЯ**

Съдържание

I.	УВОД	3
II.	РЕЗЮМЕ И ВЪВЕДЕНИЕ В ПРОБЛЕМА	4
III.	ТИПОЛОГИЯ И ПОДРЕДБА НА ПРЕЧКИТЕ ПРЕД ОБЩИНИТЕ ЗА СТАРТИРАНЕ НА ФИНАНСИРАНЕТО ПО МЕХАНИЗМА ЗА СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РЕШЕНИЯ.	5
1.	ПОЛИТИЧЕСКИ И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРЕЧКИ	5
1.1	Съществуващата централизирана териториално- административна система в България	5
1.2	Липсата на регионални органи за вземане на решенията за финансиране. Регионалните съвети не са такива поради различни причини.	6
1.3	Налаганата политика да се включат още 8 области извън въглищните региони	9
1.4	Липсата на капацитет по места за прехода	10
1.5	Липсата на СП в енергийната стратегия и ИНПЕК	11
1.6	Липсата на механизми за постоянно въвличане на страните в процесите на взимане на решения	12
1.7	Слабото сътрудничество между общините на практическо ниво, липсата на традиции и отработени схеми	12
1.8	Регионалните и общинските планове за развитие (NUTS II, III и IV) трябва да се синхронизират с териториалните планове, но това не е направено.	12
2.	ИКОНОМИЧЕСКИ ПРЕЧКИ	13
2.1	Липсата на финансова самостоятелност на общините и областите	13
2.2	Въглищните региони са със слабо развит друг бизнес, всичко е свързано с мини и ТЕЦ-ове, включително инфраструктурата.	13
2.3	Слабата готовност на бизнеса да се трансформира във въглищните региони	14
2.4	Липса на законодателство, което да приоритизира тези региони като икономически атрактивни за инвестиции и получаващи държавна подкрепа (не само финансова)	15
2.5	Регионите са силно замърсени, с увредени терени и т.н., недостатъчно атрактивни за привличане на хора „отвън“, изискват се рехабилитационни дейности.	16

2.6	Практическата невъзможност за привличане на външно (извън бюджета) финансиране поради липсата на амортизационна сметка.	16
2.7	Проблемите с ЕСКО (Договор за енергийно спестяване) договорите.	16
2.8	Предстоящите проблеми с финансиране от фондовете на ЕС, свързани с новите европейски политики	16

IV. АНАЛИЗ НА ПРЕДПРИЕТИТЕ ПРАВИЛНИ И ГРЕШНИ ДЕЙСТВИЯ, И ПОСОЧВАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛНИ И ОТРИЦАТЕЛНИ ПРИМЕРИ ОТ ВЪГЛИЩНИТЕ ОБЩИНИ В БЪЛГАРИЯ В ПРОЦЕСА ЗА СТАРТИРАНЕ НА СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД ПРЕЗ 2021 Г.

1.	БОБОВ ДОЛ	17
1.1	Какво се случи през 2021 г. в Бобов дол?	17
1.2	Какво НЕ се случи през 2021 г. в Бобов дол?	17
1.3	Анализ и експертен прочит на ситуацията в Бобов дол	18
2.	ПЕРНИК	18
2.1	Какво се случи през 2021 г. в Перник?	18
2.2	Какво НЕ се случи през 2021 г. в Перник?	19
2.3	Анализ и експертен прочит на ситуацията в Перник	19
3.	ГЪЛЪБОВО	20
3.1	Какво се случи през 2021 г. в Гълъбово?	20
3.2	Какво НЕ се случи през 2021 г. в Гълъбово?	20
3.3	Анализ и експертен прочит на ситуацията в Гълъбово	20
4.	РАДНЕВО	21
4.1	Какво се случи през 2021 г. в Раднево?	21
4.2	Какво НЕ се случи през 2021 г. в Раднево?	21
4.3	Анализ и експертен прочит на ситуацията в Раднево	21
5.	СТАРА ЗАГОРА	21
5.1	Какво се случи през 2021 г. в Стара Загора?	21
5.2	Какво НЕ се случи през 2021 г. в Стара Загора?	22
5.3	Анализ и експертен прочит на ситуацията в Стара Загора	22

V. ЕКСПЕРТНИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА УСПЕШНО СТАРТИРАНЕ НА СПРАВЕДЛИВИЯ ПРЕХОД НА МЕСТНО РАВНИЩЕ

1.	ИЗВОДИ	23
2.	ПРЕПОРЪКИ	23

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Полезни източници на информация	26
Съкращения	28

I.

УВОД

От 2017 г. WWF България активно работи с всички заинтересовани страни в страната по отношение на по-доброто разбиране на проблема с енергийната трансформация, връзката с климатичната криза и необходимостта от създаване на диалог и у нас по отношение на амбициозните климатични и енергийни цели на ЕС. Новото законодателство и политически приоритети, както и финансовите възможности за определени реформи в държавите членки също са част от този стартиращ диалог.

След трудно начало, с настоящия доклад WWF България цели да идентифицира и донякъде да даде отговори на това какви са пречките и бариерите от разнороден характер пред местните власти във въглищните региони, така че да могат по-лесно да се възползват от новите възможности за икономическа трансформация. Докладът

ще се опита да даде най-търсения отговор в момента: как може общините в трите въгледобивни региона у нас – Перник, Кюстендил, Стара Загора, да насочат и осъществят успешно над 2,4 млрд. лв. европейски средства, предвидени по Фонда за справедлив преход през следващите 4–7 години. Тези средства са предвидени в голяма степен, за да бъдат реализирани нови, устойчиви икономически дейности, а също и да бъде подпомогната енергийната трансформация, така че преходът от изгарянето на въглища към преминаване към други източници, да не доведе до колапс на трудовия пазар на местно ниво, до нарушение на енергийната сигурност на национално ниво, но и да допринесе за справянето с унаследените дългосрочни екологични проблеми в тези индустриални зони.

II.

РЕЗЮМЕ И ВЪВЕДЕНИЕ В ПРОБЛЕМА

Пред общините в България съществуват различни по характер и тежест пречки, които не им позволяват пълноценно и ефективно да участват в национално организирани дейности и кампании, които обаче ги засягат директно като териториален обхват, социално и икономическо развитие, опазване и възстановяване на природата и околната среда.

Тези пречки в момента се стоварват с огромна сила върху общините, които трябва да извършат прехода от икономика, основана на въгледобива и въглищната енергетика, към друг тип развитие, основано на принципите на Зеления пакт (ЗП). От тях се очаква да се включат в прехода, който искаме да бъде справедлив и да не прехвърля всички тежести на самите пряко засегнати общини и региони, но в същото време точно тези общини и региони вече са поставени повече в позицията на изпълнители, наблюдатели или консултирани, но не и в позицията на равностойни партньори, решаващи заедно с централната власт. В същата ситуация са и другите заинтересовани страни – бизнесът, синдикатите, експертите извън тези, които работят за правителството, неправителствения

сектор (НПО), работещи за опазване на околната среда, климата, социалното развитие, местните проблеми, работещите в засегнатите отрасли. На практика всички заинтересовани страни накрая ще трябва да понесат бремето на прехода и да намерят съвместно правилните решения, така че то да бъде по-леко за хиляди хора.

Досега налаганите форми на сътрудничество между общините не дават индикации, че са успешни. Те по-скоро представляват междинни форми, наложени от различни необходимости, най-вече свързани с прилагането на част от европейското законодателство или усвояването на европейски средства. Ще споменем някои, без да навлизаме в подробности:

- Сдруженията за управление на отпадъците;
- ВиК сдруженията;
- Местните инициативни групи и местните инициативни рибарски групи между две и повече общини;
- Регионалните съвети за развитие;
- Други.

III.

ТИПОЛОГИЯ И ПОДРЕДБА НА ПРЕЧКИТЕ ПРЕД ОБЩИНИТЕ ЗА СТАРТИРАНЕ НА ФИНАНСИРАНЕТО ПО МЕХАНИЗМА ЗА СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РЕШЕНИЯ.

За по-лесно разбиране на взаимовръзките и възможните решения, а и за целта на този доклад, ще разделим пречките пред общините за ефективно участие в справедливия енергиен преход на три групи според причините, които ги пораждат:

- Политически и административни;
- Икономически;
- Произтичащи от действащото законодателство.

От гледна точка на това как се отнасят към общините, те биват **вътрешни** и **външни**.

Разбираемо е, че не всички пречки и проблеми могат да се решат едновременно в кратките срокове до края на 2021/2022 г. Но смятаме, че основната част от тях могат, ако не да бъдат изцяло решени, то решенията им да бъдат намерени, обсъдени и тяхното прилагане да влезе в действие. Последните месеци на 2021 г. и първите на 2022 г. ще бъдат решаващ период за този процес, ако искаме местните власти и заинтересованите страни да могат да се включат пълноценно във вземането на решения и прилагането им в процесите, свързани със Справедливия енергиен преход.

1 ПОЛИТИЧЕСКИ И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРЕЧКИ

1.1 СЪЩЕСТВУВАЩАТА ЦЕНТРАЛИЗИРАНА ТЕРИТОРИАЛНО-АДМИНИСТРАТИВНА СИСТЕМА В БЪЛГАРИЯ

Това е генералният проблем на държавно ниво, който блокира ефективното участие на местните власти във вземането на важни, често определящи бъдещето им, решения. Казано по друг начин, основната причина е **липсата на децентрализация и местно самоуправление** на второ (региони) и трето (общини) ниво в България. Проблемът е заложен в действащата Конституция поради политико-икономически интереси и поради същите интереси никоя партия или коалиция не предлага неговото решаване.

Преди повече от 6 години, на среща в Генерална дирекция „Регионална политика“ на Европейската комисия с НПО, тогавашният ръководител на екипа за България каза, че този модел е изчерпал напълно възможностите си за ефективно използване на европейските фондове у нас. Оттогава досега опитите на правителствата за козметични подобрения, свързани основно със създаване на споменатите междинни форми на сътрудничество, нямат почти никакъв ефект.

Тази ситуация на свръхцентрализираност на решенията и на финансите в България се използва за контрол на местните власти и налагане на политики и решения, които не са непременно в интерес на местните общности, или пък са добри, но се прилагат по начин, който не извлича всички ползи от тях.

От друга страна, едно истинско регионално самоуправление би поставило на изпитание съществуването на поне 1/3 от сегашните 265 общини, доколкото техният капацитет за самоуправление и собствените им ресурси за генериране на приходи в условията на изискванията на европейското право са близки до нулата.

Съществуващият модел стимулира и централизирането на корупцията, политическите протекции, непотизма, неефективните разходи и други проблеми, като възпрепятства независимото им разследване и елиминиране от страна на съдебната система.

1.1.1 Решението

Решението на този проблем не се очертава в близкото бъдеще, защото изисква промяна в Конституцията и на редица закони. Това означава предложение на модела и на принципите, на които ще се изграждат регионите, броя им и центровете за управление и планиране, правата и задълженията, които още упражняват, изборността на регионалните съвети (и евентуално – на регионалните управители), обсъждания, възраждане на стари спорове за регионални центрове и т.н.

Отделянето на някои функции на сегашните министерства и прехвърлянето им на регионите, както и придобиването на нови функции от самите министерства, също би бил нелек и сравнително продължителен процес.

1.2 ЛИПСАТА НА РЕГИОНАЛНИ ОРГАНИ ЗА ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯТА ЗА ФИНАНСИРАНЕ. РЕГИОНАЛНИТЕ СЪВЕТИ НЕ СА ТАКИВА ПОРАДИ РАЗЛИЧНИ ПРИЧИНИ.

Този проблем е следствие от първия. Досега регионалните съвети бяха формален орган, с който държавата имитираше пред ЕК, че в България има някакви структури, които изразяват позициите на регионите (на ниво NUTS II – област) и общините в процеса на взимане на решения за създаване на оперативните програми и избора на мерки и проекти по някои от тях.

За следващия финансов период се предлага вариант за действие, който можем условно да разделим на два „елемента“, имащи **пряко отношение** към нашия проблем.

1.2.1 Начинът на управление на Фонда за справедлив преход (ФСП)

От няколкото предварителни версии за изграждане и управление на ФСП, накрая правителството прие варианта, при който Фондът е част от бъдещата Оперативна програма „Развитие на регионите“ (ОПРР).

По-конкретно, предложението е ФСП да стане инструмента, чрез който се изпълнява Приоритет 3 на ОПРР, „Справедлив енергиен преход“. „Приоритетът ще се изпълнява по линия на Фонда за справедлив преход (ФСП) и при условие, че разработените за целите на неговата реализация териториални планове за справедлив преход на засегнатите райони бъдат одобрени като част от Програмата за развитие на регионите 2021–2027.“¹

Освен че определя допустимите области за финансиране ПРЕДИ да са налице анализи на нуждите и териториалните планове, ОПРР прави допускането, че извън идентифицираните три региона: Стара Загора, Кюстендил и Перник, прилагането на мерките по МСП е „възможно да бъде разширено с още 8 области на ниво NUTS 3“, извън тези региони?²

Що се отнася до начина на управление на ФСП, то такъв изобщо не е посочен. Отново трябва да се доверим на неофициални източници, според

които се обсъжда възможността веднага след одобряването на ОПРР, Фондът да бъде прехвърлен за управление на финансов посредник от типа на ББР или Фонд „Мениджър на финансови инструменти в България“ (Фондът на фондовете). И в двата случая рисковете от управление без участието на местните общности е голям.

Това, което засега е сигурно, е, че ФСП няма да бъде част от Националния фонд за декарбонизация (НФД).

1.2.2 Ролята на регионалните съвети за развитие

За Приоритетна ос 1 на ОПРР се предвижда компетентните органи на ниво 4 (NUTS IV) на 10-те най-големи града в България да имат правото на предварителна селекция на проектите, подадени към съответната община.

За Приоритетна ос 2 на ОПРР се предвижда регионалните съвети за развитие на ниво 2 (6-те региона за развитие, NUTS II) да имат правото на предварителна селекция на проектите, подадени от общините, включващи 40-те по-малки града, следващи 10-те от ПО 1.

Този не съвсем перфектен вариант, чийто обществени обсъждания бяха абсолютно формални и заинтересованите страни почти не научиха за провеждането им, обаче изобщо не се отнася до средствата, които ще се използват за възлищните региони от ФСП. Те влизат в НФД и се предвижда да се ползват само като финансови инструменти. Разбира се, до края на преговорите с ЕК са възможни всякакви промени в концепцията и правилата, които ще я рамкират.

1.2.3 Решението

Крайното решение на този проблем зависи от решаването на проблема по т. 1. То в момента няма отношение към търсенето на възможности за участие сега.

В рамките на посочения подход с двата елемента можем да потърсим възможности за пряко включване на заинтересованите страни на местно и регионално ниво.

А) По линия на управлението на ФСП

Както стана ясно, начинът на управление на ФСП все още не е решен. Доколкото фондът ще финансира сравнително разнородни дейности, смятаме, че нито УО на ОПРР, нито друг УО или министерство не биха могли сами да управляват успешно фонда.

Възможно ли е в управлението на ФСП да имат глас засегнатите региони? На този въпрос към момента не може да се даде еднозначен отговор,

¹ Проект за ОПРР, 05.05.2021 г., стр. 88

² Пак там, стр. 91

но смятаме, че такова участие следва да се търси активно от страна на местната власт и обществеността в тези региони. Към момента като минимум може да се предприемат следните действия:

1. Подготовка и самоорганизиране на местните общности и вътрешни дискусии за целите на евентуално участие в управлението и надзора на ФСП;
2. Активна комуникация с ръководителя на ТРГ за ОПРР в МРРБ с цел намиране на възможности за участие на местните общности в управлението/надзора на ФСП. Възможно е например да се поиска създаването за тази цел на подгрупа с участието на членове на ТРГ и местните общности, която ударно да работи по дефинирането и създаването на ФСП;
3. Анализ на възможностите, които предоставят допустимите дейности;
4. Разговори с управителните органи на ББР и ФНФ за търсене на практически решения за участие на засегнатите региони в управлението/надзора на ФСП.

Разбира се, има възможност да се иска създаването на отделно предприятие по Закона за публичните предприятия (ЗПП). Законът за публичните предприятия позволява включването на „независими членове“ в:

- Съвета на директорите;
- Надзорния съвет;
- Комитета по риска, който може да се създаде от Надзорния или Управителния съвет по реда на чл. 21, ал. 4;
- Други комитети, създадени от посочените органи по реда на чл. 21, ал. 4

Законът определя също, че независимите членове на Надзорния съвет (НС) „трябва да са не по-малко от една трета, но не повече от една втора от състава“ (чл. 22, ал. 1) и че председателят на НС „трябва да е независим член“ (чл. 22, ал. 2). ЗПП също определя на какви критерии трябва да отговарят независимите членове, както и кой не може да се счита за независим. Това, което законът не определя – следователно и не забранява, е от какви „заинтересовани страни“ може или не може да идват независимите членове.

В този смисъл, смятаме, че е необходимо въглищните региони да се кооперират и да предложат мотивирано двама техни представители, отговарящи на изискванията на ЗПП да бъдат включени в съответното управително тяло. Това е свързано и с предложението за общия състав на НС на фонда, който, според нас, не трябва да бъде по-малко от 7 души.

Защо двама представители? Отговорът е лесен – за да се контролират взаимно и да не се получи обичайното недоверие от страна на представяваните, когато има само един представител. Раз-

бира се, в този случай (а и в по-лошия вариант, ако правителството приеме само един председател на всички въглищни региони), самите региони трябва да обявят **съвместен конкурс** за предварителен избор на тези региони по правилата на ЗПП, така че да имат доверие в своите избраници.

По същия начин въглищните региони следва да настояват предприятието да създаде задължително свой Комитет по риска (КР), в който да имат свое представителство.

Б) По линия на дейността на регионалните съвети за развитие (РСР)

Б.1) На национално ниво

1. Предлагаме РСР на Югоизточния (ЮИ) и на Югозападния (ЮЗ) регион да поискат включване по на един член (съответно и на по един негов заместник), представител на въглищните региони от двата Региона за развитие, като членове на Комитета за наблюдение на ОП „Регионално развитие“ с право на глас по отношение на финансирането, свързано с ФСП (ПОЗ).
2. Предлагаме РСР на ЮИ и на ЮЗ региони да инициират създаване на специални Комитети за наблюдение за парите за справедливия преход (СП) във въглищните региони. Те следва да действат постоянно, провеждайки регулярни срещи с ясен дневен ред. Целта е всички заинтересовани страни да изпратят свои представители, които веднъж на месец или два (но не по-рядко) да се запознават с напредъка на целия процес, да получават информация за междинните резултати, да обсъждат и предлагат решения за предстоящите дейности, вкл. и за тяхното финансиране и срокове. Без да бъде орган за взимане на решения, Комитетът за наблюдение на справедливия преход (КНСП) би могъл да генерира различни идеи и решения, както и да увеличи доверието между страните, което е важен фактор за успешното протичане на този многогодишен процес. Авторите може да споделят своя опит от създаването на Комитета за наблюдение (КН) на АМ „Струма“, създаден по НПО инициатива, който комитет де факто е вариант, приложим за настоящото предложение.

Б.2) На регионално и местно ниво

Едно междинно (и да се надяваме, временно) решение би било, ако регионалните съвети за развитие се увеличат като състав и представителство, така че да се включат и съвсем конкретни сектори от бизнеса и гражданското общество.

Протоколът от съвместното заседание на РСР и Регионален координационен комитет (РКК) на

Югоизточния регион от 26.06.2018 г. (последният, качен на страницата на МРРБ за ЮИ регион), ясно показва тоталния дисбаланс в полза на държавната администрация. От 31 участвали членове 18 са представители на държавата (областни администрации и министерства), 4 – на общински администрации, 7 – на социалните партньори, и 2 – на научните среди.

Изобщо не са представени общинските съвети (единствените изборни структури по места) и гражданският сектор извън формално дефинираните „социални партньори“ (работодатели и синдикати).

За да се промени това състояние, особено за местата, в които са разположени въглищните региони (Югозападния и Югоизточния), може да се предложи подобна междинна форма на РСР, която да определи с изменение и допълнение на действащи закони а именно – формирането на нова структура на РСР **на ниво 2**, базирана на **широко представителство**. При положение, че правителството се състои от средно 16–18 министерства, а всеки регион включва по 4–5 области, ако приемем, че държавната квота в един РСР е 25 човека (министерства и областни управители), очакваният брой за добро представителство е около 100 членове на РСР. При това изборът на представители на гражданския сектор **не трябва** да се подчинява на сега действащата държавно-контролирана схема за избор, а те да бъдат избирани на **свободен принцип** от организациите, работещи в съответните „сектори“ (опазване на околната среда, социални дейности, икономика, култура и т.н.). Същото правило следва да важи и за представителите на бизнес секторите, различни от национално представените работодателски организации.

Трябва да отбележим, че с промените в Закона за регионалното развитие от 2020 г. се правят някои положителни стъпки, но пък се увеличават проблемите по линия на участието:

- запазва се почти пълен контрол на държавата над решенията;
- намалява достъпът до пряко участие (право на глас, а не неработещата терминология „съвещателен глас“), като правото на глас се ограничава до областните управители и представителите на общините (кметове или председатели на общинските съвети (ОБС)); броят на последните е ограничен между 2 и 6 от област, според броя на съответното население.

Без право на глас, защото практиката от комитетите за наблюдение и други консултативни структури досега, показва, че т. нар. „съвещателен глас“ е **абсолютно безполезен инструмент** –

остават както досега непредставените граждански организации и икономически сектори, като към тях сега се добавят:

- национално представените организации на работодателите;
- национално представените синдикати;
- НСОББ;
- научните среди (БАН, университети);
- представителите на министерствата.

Защо твърдим, че наблюдателите с право на „съвещателен глас“ са на практика изключени от вземането на решения? Нали според член 18, ал. 14 от ЗРР, те имат право на пълен глас при вземането на решения по линия на чл. 19, ал. 1, т. 3, третиращ дейностите на РСР:

„3. участва в процеса на подбор на проекти, съфинансирани от европейските структурни и инвестиционни фондове, от други европейски фондове и финансови източници, включително финансови инструменти, и от съответното национално съфинансиране, в изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2, когато са му делегирани правомощия от съответните управляващи органи/национални партниращи органи;“

Именно защото правото на глас е ограничено само до подбора на проекти, за които РСР има **делегирани правомощия** и защото наблюдателите нямат право да гласуват по **други важни** въпроси като одобряване проекта за интегрираната териториална стратегия за развитие, управление, координиране, контрол и наблюдение на изпълнението ѝ, и редица други въпроси от компетенциите на РСР, твърдим, че представителството в РСР е ограничено дори повече от досегашната практика.

Що се отнася до правото на глас по чл. 19, ал. 1, т. 3, това е опит за частичен отговор на изискванията на проектите за регламенти и другите правила на ЕС за новия финансов период, където партньорството на регионално ниво е застъпен по-силно отпреди.

Затова смятаме, че един представителен РСР на ниво 2 е по-доброто междинно решение за случая.

Що се отнася до структурирането на РСР **на ниво 3 (области)**, организирано в чл. 22 на ЗРР, положението с участието в тях също не дава повод за оптимизъм. Тук представителството на общините е много по-добре застъпено, но държавата в лицето на областния управител има **едноличното право да решава** дали да кани, или не физически и юридически лица на граждански организации с право на „съвещателен глас“.

Като обобщение смятаме, че:

1. Решенията за енергийния преход, които пряко засягат въглищните региони, трябва да се включат по подобаващ начин в компетенциите на РСР от **НИВО 2 и НИВО 3**. Правителството също трябва да бъде представено в тях и да има последващ контрол за спазване на правилата;
2. РСР на ниво 2 и ниво 3 да се структурират максимално отворени за всички заинтересовани страни, които да избират своите представители на свои вътрешни форуми или платформи, по ясни, публични и демократични процедури;
3. Въглищните региони трябва да имат свое представителство с право на участие във вземането на решения в КН на ОПРР и в НС на НФД.

В случая за района на „Марица-изток“ ситуацията ще изисква и някакви работещи форми на консултации с РСР на Област Хасково, за което също ще трябва новаторски за страната решения.

1.3 НАЛАГАНАТА ПОЛИТИКА ДА СЕ ВКЛЮЧАТ ОЩЕ 8 ОБЛАСТИ ИЗВЪН ВЪГЛИЩНИТЕ РЕГИОНИ.

Тук се сблъскваме с едно субективно решение на правителството (*Решение №23 на МС³ за позицията за Европейската зелена сделка (ЕЗС) от 27.02.2020 г.*), според което част от средствата на ФСП ще се насочат към още 8 области, извън трите, в които има развит сериозен въгледобив. Според това решение, средства ще се насочат и към областите: Бургас, Варна, Габрово, Ловеч, Сливен, Търговище, Хасково и Ямбол. *Към момента на приключването на доклада (ноември 2021 г.) социално-икономическите анализи за останалите 8 въглеродно интензивни региони са изготвени, но ЕК все още не желае да ги приеме като попадащи в рамката за финансиране от ФСП.* Въпросът ще се финализира с подписването на партньорското споразумение между ЕК и България за програмния период 2021 – 2027 г.

Този подход поставя много въпроси, свързани с политическо лобиране, възможности за отклоняване на средства от ФСП в други посоки и т.н. Неофициално вече се носи слухът, че Варна е включена, за да може да се финансира ТЕЦ „Варна“, собственост на Ахмед Доган, а не само заради други въглеродно интензивни производства в региона, както и не става ясно на база на каква методика и оценка са включени едни области, а други не са. Например Видин, Плевен, Русе също попадат под оценката

за въглеродно интензивни региони, но ги няма изрично цитирани в правителственото решение.

Големият проблем за общините и областите от въглищните региони от това решение е в това, че средства по Фонда за справедлив преход, които трябва да отидат директно за решаване на икономическите проблеми и създаване на нови устойчиви икономически дейности, вследствие на необходимостта да преодолеем западането на въгледобива, свързани с тези региони, се предлага да бъдат пренасочени към региони, които няма да изпитат преки или косвени тежести от енергийния преход в толкова голям размер от останалите, към които не се предвиждат никакви ресурси от Фонда за енергиен преход.

1.3.1 Решението

Правителството да актуализира своето решение за ЕСЗ за включване на осемте области като потенциални получатели на подкрепа от ФСП, като включи всички въглеродни области в него, но да насочи средствата за СП само към идентифицираните от ЕК три основни и най-въглеродно интензивни региона у нас – Стара Загора, Кюстендил и Перник, като най-нуждаещите се за създаване на нови, устойчиви икономически дейности и работни места.

Да се актуализират Меморандумът и Законът⁴ за споразумението със Световната банка в следните посоки:

1. Да се направи цялостен анализ на национално ниво на всичките области, за да се класифицират по критерии за тяхната въглеродна интензивност и енергоемкост;
2. Към Бургас, Варна, Габрово, Ловеч и Търговище да се добавят и останалите региони;
3. Всякакво финансиране от ФСП да бъде ограничено, а средствата за тези региони да бъдат пренасочени от други европейски средства по линия на енергийната трансформация;
4. Финансирането от ФСП за съседните на Стара Загора области – Сливен, Хасково и Ямбол, да се ограничи в рамките на решаване на:
 - проблемите с работещите от няколко общини от тези области в комплекса „Марица-изток“ (преквалификации, обучения, помощ за стартиране на собствено предприемачество, помощ за предприемачи, които наемат такива работници, социални плащания и др.);
 - проблемите с рекултивацията на евентуално замърсени територии от общините,

³ Дневен ред на заседанието на Министерския съвет на 27.02.2020 г.; <https://www.gov.bg/bg/prestsentar/zasedaniya-na-ms/dneven-red-na-zasedanieto-na-ministerskiya-savet-na-27-02-2020-g>

⁴ Закон за ратифициране на Споразумението за предоставяне на възмездни консултантски услуги "Подкрепа за териториална декарбонизация" между Министерството на енергетиката и Международната банка за възстановяване и развитие; <https://parliament.bg/bg/bills/ID/163427>

около комплекса „Марица-изток“ извън област Стара Загора (Нова Загора, Тунджа, Тополовград, Харманли, Симеоновград);

- отстраняване на замърсявания от дейността на комплекса „Марица-изток“ в други общини извън посочените, при доказана връзка.

5. Изработването на анализите на Световната банка да става в пряко сътрудничество и по европейската рамка и регламент за Механизма за справедлив преход с подизпълнителите и авторите от PwC (ПрайсуотърхаусКупърс), които са ангажирани като подизпълнители за изготвяне на социално-икономическите анализи, предхождащи изготвянето на териториалните планове за справедлив преход (ТПСП) за областите и общините в Стара Загора, Перник и Кюстендил.

6. При кандидатстване за финансови средства по кредитната линия за енергийна ефективност бенефициентите от въглищните региони да получават допълнителни бонус-точки за териториален обхват, по подобие на съществуващата система за бонуси на кандидатите от Северозападния регион за развитие.

1.4 ЛИПСАТА НА КАПАЦИТЕТ ПО МЕСТА ЗА ПРЕХОДА

Липсата на знания и капацитет за успешна трансформация в съответствие с целите на Зеления пакт и на справедливия преход е обективен факт. Това е проблем не само за местните власти, но и за централните, както и за останалите заинтересовани страни. Проблемът е особено видим при обсъжданията на потенциалните действия и ресурсното им осигуряване, съобразяването с други политики, спазването на йерархията на политиките и т.н.

Ясно е, че всички трябва да се учим „в движение“. Шансовете да се поучим навреме от чуждия опит (Германия, Чехия, дори Полша) в поетапното планиране и физическо закриване на въглищни мини и централи бяха пропилены през годините. Сега се сблъскваме с пресата на времето и рисковете да загубим „свободни“ средства. Затова е много важно да има пълна откритост и достъп до всяка налична информация какво къде се случва във връзка с енергийния преход в частност и за Зеления пакт като цяло.

Важно е също така да се изгради **институционален капацитет**, който да позволи цялата информация да се подготвя бързо и да достига до тези, които предлагат и вземат решенията на местно ниво, добре подготвена и обоснована, разбираема и навреме.

1.4.1 Решението

Такъв институционален капацитет може да се изгради на първо време със създаването на:

А) Специализирана административна структура в общината (Специализирано звено или отдел в ОБА с 5–10 служители, на пряко подчинение на кмета на общината), която да се фокусира върху енергийния преход и развитието на местната енергетика и икономика като свързани части. Такова звено ще натрупа бързо опит в работата, като допълнително увлече в нея и служители на други дирекции, които също ще наберат специфичен опит в практическата работа по двете теми, който ще им трябва за години напред. Специално развитието на местната енергетика е много важно по три причини:

- развитието на местна енергетика (частна, общинска и смесена като форма на собственост, по-скоро със „зелени“ технологии, отколкото завръщане към класическите) позволява на общините да запазят част от работната сила, която ще бъде освободена при енергийния преход (социална функция);
- местната енергетика позволява по-гъвкави действия за подкрепа и внедряване на иновативни решения в производството, съхранението, трансформацията, преноса и доставките на енергия, което пък би позволило на общините да запазят и привлекат висококвалифицирани кадри, да развият специфични образователни дейности в тази насока, да променят както вида на работните места, така и заплащането; всичко това ще рефлектира позитивно не само върху местното развитие като цяло, но в частност и върху енергийния преход, демографията, нивото на образование, новите технологии, дигитализацията и т.н.;
- с развитието на местна енергетика ще се намали до известна степен натискът върху съществуващата енергийна система след изваждането на въглищните мощности от нея;
- с една адекватна на съвременните енергийни трансформации енергийна стратегия всяка община би могла с подходящи форми на развитието ѝ да намали сметките си за енергия, да намали замърсяването на атмосферния въздух, да развие образование, наука и иновации около този бизнес и т.н.

Б) Временна комисия в ОБС, която да се занимава с обсъждания и предлагане на своите визии за националната, регионалните и общинските политики и стратегически решения по въпросите на енергийния преход и да приема стратегическите визии и решения за общинската енергетика. По-горе е обяснено защо е необходимо двете теми да вървят заедно.

Ролята на тази комисия ще бъде много важна и при отношенията „община – централни власти“:

- да дава политически израз на необходимите промени в националното законодателство, като заедно с кмета предлагат (често в сътрудничество с други общини) такива до Народното събрание и Министерския съвет;
- да подготвя адекватни местни актове и да ги прокарва навреме за гласуване в ОБС.

В) Структура в областната администрация – най-вероятно малка „група за СП“, състояща се от един заместник областен управител и до двама служители, която да улеснява комуникацията между централната власт и местните инициативи на засегнатите общини:

- създаване на **специализирани информационни центрове** за СП и Зеления пакт – целта им е да предоставят постоянно актуална информация на заинтересованите страни, работещите във възледобива, ТЕЦ и свързаните индустрии и гражданството и да организират съответни събития в тази посока;
- **регионални работни групи за СП** – между пряко засегнатите общини с представители на администрациите (вкл. областта), ОБС и заинтересованите страни от всяка община за организиране на широки или тесни дискусии и/или тематични срещи, с други заинтересовани страни;
- участие със свои **представители в Комитета за наблюдение на Оперативна програма „Регионално развитие“**, в чиято ос 3 се предлага да бъде включен Фондът за справедлив преход. Представителите ще бъдат избрани на общ форум между всички засегнати общини. (По темата – виж по-горе т. 1.2.3.);
- Създаване на **постоянен смесен екип** от представители на МОСВ, МЕ, МИ, МРРБ и др., който да дава консултации на засегнатите общини и региони. Става дума за методическа помощ, консултации, указания за прилагане, да получава и отговаря на въпроси и друга информация, свързана със СП, а при необходимост – да изпраща представители на място. Доколкото такъв екип трябва да бъде създаден от правителството в помощ на възлищните региони, тази задача ще изисква работа на национално ниво, но отново в сътрудничество със засегнатите общини и региони.

Смятаме, че така представената **институционална мрежа** би могла да бъде основа за развитие на едно сътрудничество между общините и заинтересованите страни във всяка община, така че местните общности да имат сериозно участие при вземането на решения и при изпълнението на определени дейности.

Доколкото тази мрежа се предвижда да се състои от структури, които са части от определени институции, и от структури и инициативи, които включват заинтересованите страни извън институциите, тя би била в помощ в работата на самите местни власти по енергийния преход и би дала необходимата обществена легитимност и авторитет при участието им в процеса.

Най-накрая, подобна институционална мрежа ще позволи повече представители от всички заинтересовани страни да получат еднакво високо ниво на знания за процеса, така че всички да действат в обща посока и да се избягват немалка част от конфликтите, които биха възникнали без подобна координация.

Едновременно с изграждане на институционалния капацитет трябва да се изгражда и **капацитет за работа** на тези звена и структури, а и на останалите, свързани с тях за СП и местните енергийни въпроси. Със сигурност такива звена са отговарящите за финансите и отчетността, правните дирекции, дирекциите по общинско имущество, по инфраструктура и т.н. Това включва изграждане на работен капацитет и на заинтересованите страни. Като цяло това изграждане може да се обобщи в известните форми на обучения:

- обучение в процеса на работата;
- 3-дневни или седмични курсове;
- семинари;
- работни групи;
- кръгли маси;
- ролеви игри;
- обмен на опит и др.

Тук роля играе и **международното сътрудничество** – обмен на информация, семинари и дискусии през Интернет (във връзка с Covid-19), участие в съвместни инициативи, проекти и обмяна на опит и др. Вирусът ограничи екскурзиите, маскирани като обмен на опит и обучения, които бяха масово явление по линия на еврофондовете, но все още има достатъчно възможности за комуникация. Това е и начин за повишаване на знанията на участниците по различни езици.

В частта на доклада с полезна информация е даден списък на документи, за които хората, занимаващи се с енергийния преход, следва да се запознаят, за да навлязат успешно в темата и да могат ефективно да работят по нея.

1.5 ЛИПСАТА НА СП В ЕНЕРГИЙНАТА СТРАТЕГИЯ И ИНПЕК

И в двата документа – Стратегията за устойчиво енергийно развитие до 2030 г. с хоризонт до 2050 г. (СУЕР) и Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата на Република Бъл-

гария (2021 – 2030 г.) (ИНПЕК) справедливият преход липсва като структуриран процес. Говори се за развитие на алтернативни енергийни източници, вкл. водород, нова АЕЦ, нови топлофикационни турбини и, разбира се, за хита в правителствените харчове – енергийната ефективност. Но СП и въобще какъвто и да е енергиен преход и трансформация на сектор енергетика отсъстват дефинирани и в двата документа.

Според авторите на доклада, това е тежък проблем на правителствената политика, който следва да бъде решен в най-близко бъдеще, защото ще има отношение към получаването на част от европейските средства. А тогава вече ще се превърне и в проблем на въглищните региони и общини.

1.5.1 Решението

Доколкото това е национален проблем, смятаме, че всички заинтересовани страни, вкл. местните власти, трябва да упражнят натиск за подобряване качеството на двата документа. Предимство в този процес трябва да има ИНПЕК, защото е „благоприятстващо условие“ (enabling condition) по силата на чл. 11 и Приложение IV за определяне на общоприложимите разпоредби на регламента⁵ за оперативните програми и по Плана за възстановяване и устойчивост.

1.6 ЛИПСАТА НА МЕХАНИЗМИ ЗА ПОСТОЯННО ВЪВЛИЧАНЕ НА СТРАНИТЕ В ПРОЦЕСИТЕ НА ВЗИМАНЕ НА РЕШЕНИЯ

Този проблем остава нерешен еднозначно в национален мащаб. През годините правителствата са имали различни подходи, но всички са стигали до една граница, която не е премината от никоя власт – **единен, национално утвърден, демократичен механизъм** за постоянно участие на местните власти и на останалите заинтересовани страни в процесите на вземане на решения. Проблемът не е в липсата на модели или пък в наличието на твърде много модели за избор, а в липсата на политическа воля.

1.6.1 Решението

В случай, че предложената в т. 1.4 институционална мрежа успее да се изгради и заработи успешно през

следващите няколко години, тя би могла да стане изходна основа за развитие на подобен механизъм.

Смятаме обаче, че поради силно нарасналия брой политики, процеси, планове, стратегии, които изискват участие на всички заинтересовани страни, е необходимо този въпрос да се реши на национално ниво с предварително широко обсъждане. Дали инициативата ще дойде от местните власти, както впрочем стои въпросът и с децентрализацията, е въпрос на желание и самоинициатива.

1.7 СЛАБОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ ОБЩИНИТЕ НА ПРАКТИЧЕСКО НИВО, ЛИПСАТА НА ТРАДИЦИИ И ОТРАБОТЕНИ СХЕМИ

Този проблем също е резултат от традиционно централизираното държавно управление и липсата на опит и практика на такива сътрудничества. Действието на законодателство също не го поощрява в достатъчна степен, като липсата на възможности за съвместни решения между няколко общини, изглежда, е най-големият проблем. Споменахме, че опитите със сътрудничеството за регионалните центрове за управление на отпадъците не постига своите цели. Това се вижда от информацията, свързана с управлението на отпадъците от МОСВ, общини, медии.

1.7.1 Решението

Във връзка с целите на СЕП, на този етап можем да препоръчаме общините да използват предложените по-горе **регионални работни групи по СЕП**, в които да координират предложенията си, свързани с енергийния преход. Така координираните предложения да бъдат представяни в РСР на ниво 2 или ниво 3, където, ако се наложи, да искат и подкрепа за прокарването им към централните власти.

Разбира се, добре дошли са и други форми на ад хок сътрудничество, стига те да водят до положителни резултати.

1.8 РЕГИОНАЛНИТЕ И ОБЩИНСКИТЕ ПЛАНОВЕ ЗА РАЗВИТИЕ (NUTS II, III и IV) ТРЯБВА ДА СЕ СИНХРОНИЗИРАТ С ТЕРИТОРИАЛНИТЕ ПЛАНОВЕ, НО ТОВА НЕ Е НАПРАВЕНО.

На първо място, регионалните стратегии за развитие на ниво 2 и ниво 3, както и общинските планове за развитие (ниво 4), покриващи въглищните региони, също следва да включат необходимата информация как съответните нива да участват в процеса. Естествено, документите на трите нива следва да бъдат синхронизирани помежду си по отношение на енергийния преход. Това със сигурност ще има

⁵ Предложение за РЕГЛАМЕНТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд+, Кохезионния фонд, Европейския фонд за морско дело и рибарство, както и финансови правила за тях и за фонд „Убежище и миграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и инструмента за управление на границите и визите; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=COM:2018:0375:FIN>

значение при оценката на Европейската комисия при отпускането на средства, защото ще стане ясно, че тук всички говорят „на един език“.

На следващо място, тези документи за регионално развитие следва да се синхронизират с териториалните планове за развитието на възлищните региони.

1.8.1 Решението

1. Синхронизацията по линия на документите за регионално развитие, освен че следва да бъде заложена в основните им текстове, може да се извади в приложение (темплейт) с данни и таблици, с които да се показват връзките на съответния документ с документите нагоре и надолу по йерархията, отнасящи се до енергийния преход.
2. По отношение на връзките на документите за регионално развитие и териториалните планове следва общините да предприемат проактивни действия спрямо консултантите, изготвящи териториалните планове, за да бъдат отчетени техните предложения и идеи, които отговарят на критериите за включване, в съответните ТП още в процеса на разработването им. Процесът на изготвяне на ТП ще започне всеки момент, така че тази възможност е спешна.
3. Доколкото напасването зависи и от централните власти, общините следва ясно да поставят въпросите, които ги интересуват, и то отсега. Добра идея е да се направи платформа за подобна комуникация, така че всеки да може да проследи тези разговори и да получава необходимата информация веднага, щом тя бъде публикувана.

2. ИКОНОМИЧЕСКИ ПРЕЧКИ

2.1 ЛИПСАТА НА ФИНАНСОВА САМОСТОЯТЕЛНОСТ НА ОБЩИНИТЕ И ОБЛАСТИТЕ

Проблемът с финансовата самостоятелност на общините е резултат от проблема с липсата на действителна децентрализация на управлението в цялата държава и липсата на регионално самоуправление, при което решенията и финансирането на един проблем да са в „едни и същи ръце“.

В сегашната ситуация може да има само временни „решения“, които да се създават и нагаждат спрямо ситуацията, които изискват това. За съжаление централизацията на разпределяне на европейските фондове също не допринася за подобряване на положението.

2.1.1 Решението

На този етап виждаме най-добрата възможност за подобряване на ситуацията в общините от възлищ-

ните региони е да засилят кооперацията помежду си по тази тема. Това означава да се опитат да се съгласят в максимална степен позициите си по целите, които искат да постигнат и да ги представят „на един глас“ пред правителството, включително и за допълнителна финансова и експертна помощ, която да използват след това – при кандидатстване за получаване на ресурси по различните проекти и програми за декарбонизация и икономическа трансформация.

Подобен подход ще изисква както документално синхронизиране на стратегическите документи, така и общи дейности и инициативи от сътруднящите си общини към правителството, ФСП и международните институции, участващи във финансирането на СП.

Втората възможност е засегнатите общини от един възгледобивен район да се обединят и да се опитат да създадат свой **Регионален фонд за справедлив преход**, за който да се търсят допълнителни ресурси, с които да се допълва финансирането по линия на оперативните програми, Плана за възстановяване и развитие, бюджета и др.

Тъй като реализирането на такава идея би било абсолютен прецедент за България, тя трябва да се разработи внимателно, професионално, с участието на експерти с различна компетентност (не само местни и централни власти и финансисти), да се използва международният опит и в известен смисъл да се комбинира консервативната предпазливост, задължителна при работа с публични ресурси с иновативни инструменти за управлението на същите тези ресурси. Ако подобна структура се осъществи, тя в никакъв случай не трябва да се превръща в средство за източване на пари било в частни, било в корпоративни (вкл. чуждестранни) джобове.

2.2 ВЪГЛИЩНИТЕ РЕГИОНИ СА СЪС СЛАБО РАЗВИТ ДРУГ БИЗНЕС, ВСИЧКО Е СВЪРЗАНО С МИНИ И ТЕЦ-ОВЕ, ВКЛЮЧИТЕЛНО ИНФРАСТРУКТУРАТА.

Въглищните региони в България могат като цяло да се разглеждат, ако не като „монокултурни“ в икономическо отношение, то поне като „моноцентрични“, т.е. всички съществуващи икономически дейности в по-голяма и ли в по-малка степен са възникнали или създадени, за да обслужват нуждите на възгледобива и производството на електрическа енергия от възлища. Това се отнася и до наличните социални, културни и други дейности, част от които са в пряка зависимост от финансиране, осигурявано постоянно или спорадично от възгледобива или електроцентралите.

Тази ситуация се облекчава частично от икономическите центрове в близост до самите възлищни общини: Стара Загора и донякъде Хасково за района на „Марица-изток“ и Перник и Кюстендил –

Дупница в ЮИ България, в които се развива и друг бизнес. В същото време обаче, тези центрове също имат поне две слабости:

- те самите дават работници за въгледобива, ТЕЦ-овете и свързаните с тях производства и услуги, т.е. така се поддържа ниска регионална безработица;
- за да има трансфер на работещи от свързания с мините бизнес към друг такъв в тези центрове, то ще са нужни сериозни разходи за преквалификация и образование.

2.2.2 Решението

В този случай решенията са смес от много инициативи и дейности между всички заинтересовани страни. Крайната цел, която може да се формулира като **„осигуряване на алтернативна заетост при запазване или подобряване на благосъстоянието на хората в средносрочен план при спазване правилата на Зеления пакт и справедливото разпределение на тежестите“**, може да се раздели на следните направления:

- осигуряване на възможности за преход на съществуващи бизнеси в засегнатите от въгледобива общини I степен (тези с нарушените и тежко замърсени земи);
- осигуряване на възможности за развитие на нови форми на бизнес – вкл. от най-иновативните, в заетите с въгледобива общини I степен;
- осигуряване на възможности за преход или допълнително развитие на съществуващи бизнеси в заетите с въгледобива общини II степен (тези, които се намират във въглищни региони, търпят преки и косвени загуби, но нямат нарушени от въгледобива земи на своя територия);
- осигуряване на възможности за развитие на нови форми на бизнес – вкл. от най-иновативните, в заетите с въгледобива общини II степен.

Разликата между двете категории общини в случая е очевидна – **първите** ще трябва да решат проблемите с нарушените земи и терени и прякото замърсяване от работата на ТЕЦ-овете плюс приоритетно или заедно с проблемите на заетостта, докато за **вторите** основен проблем ще бъде осигуряване на заетостта.

Отново според нас основното решение се концентрира във възможностите на общините поотделно и заедно:

- да произвеждат идеи и решения;
- да премахват спънките пред такива решения, когато това зависи от тях (напр. ЗУТ дава такива права);
- да не допускат (както често се е случвало досега) нарушения на екологичните процедури (ОВОС, ЕО и др.);

- да говорят „на един език“ за общите си проблеми пред централните власти и международните институции;
- да въвлечат местните заинтересовани страни във всяка идея от най-ранния й етап.

И разбира се, при спазване на правилата и целите на Зеления пакт.

Основните изрази в случая са:

- осигуряване на възможности;
- премахване на пречките;
- спазване на правилата.

Общините в сътрудничество или поотделно могат да „създават възможности“ или да подпомагат такива и, както стана дума, самите те могат да премахнат част от пречките/препятствията за стартиране на бизнес.

Точно в тези процеси създаването и ефективната работа на една **„институционална мрежа“** на общините от всеки въгледобивен регион, каквато беше предложена по-горе в текста, може да допринесе за бързи решения за създаване на възможности и премахване на пречки.

2.3 СЛАБАТА ГОТОВНОСТ НА БИЗНЕСА ВЪВ ВЪГЛИЩНИТЕ РЕГИОНИ ДА СЕ ТРАНСФОРМИРА

Това е огледалният проблем на предходния. Тук обаче наблюдаваме главно на ролята на самия бизнес за неговото трансформиране и оцеляване. В тази връзка можем да дефинираме следните конкретни проблемни направления, които формират общия проблем:

- липса на капацитет (финанси, персонал, знания, информация, контакти и др.);
- игнориране на правилата за опазване на околната среда (не е на 100%, но е масова практика);
- неразбиране на процесите в дългосрочен план на развитие;
- неразбиране или несъгласие с целите на Зеления пакт, климатичните политики и факта, че те стават определящи за развитието;
- част от бизнеса е формиран и действа на „връзкакарски начала“, разчитайки на гарантирана подкрепа „отгоре“ – централни и местни власти;
- отказ от преки инвестиции в образование, наука и иновации за целите на самия бизнес;
- недоверие и враждебност към организациите на гражданското общество и неговите експерти;
- негативни глобални тенденции, които оказват влияние върху цели бизнес сектори или определени конкретни производства и технологии;
- други.

Разбира се, не можем да стоварим изцяло вината за тези слабости и пороци само върху бизнеса. А и задачата ни не е да „отмерим“ процентите вина, защото смятаме, че сравнително лесно преодоляването на част от проблемите може да започне с една ускорена и наситена комуникация между страните в атмосфера на откритост за процесите и резултатите за всички граждани на региона.

2.3.1 Решението

Отново се връщаме на важноста на **пряката многостранна комуникация** между заинтересованите страни, откритостта на диалога и неговото институционализиране. Институционализирането на комуникацията обаче не бива да се превръща в крайност, доколкото винаги може да се появят нови участници, а някои от старите да се оттеглят поради решаване на проблемите им, намален интерес, разочарование и др.

Важно за преодоляване на някои от проблемите – най-вече свързаните с отношението към екологичните и климатичните политики, „Зеления пакт“, новите правила на ЕС, които се формират в тази посока и др., е хората, които взимат решения в бизнеса, да продължат да се **образоват** в тази посока. За тях самите също е важно да практикуват **„ученето през целия живот“**, принцип, който асоциациите на бизнеса напоследък предлагат – и с право! – на правителството като част от реформата в образованието.

Обръщаме специално внимание на един проблем за бизнеса, който често препятства ефективното му (а не формално) участие на местно и регионално ниво. Това е трудността местни структури на национално представените работодателски организации или отделни предприемачи да заемат позиция, различна от позицията на националната асоциация, в която членуват, когато смятат, че нещо различно от националната позиция ще има по-добър ефект за местното развитие на бизнеса или на региона, за който става дума. Подобен проблем е далеч по-малък сред гражданските организации, където аргументираното вътрешно несъгласие е приемливо и в някои случаи дори регламентирано като процедура.

В този случай отново стигаме до правилното излагане на аргументите и начина на тяхното отстояване. При подобни проблеми бизнесът може да търси подкрепата на **„институционалната мрежа“** на възглищния регион.

Като обобщение: както инициативата за решаване на проблемите пред местните власти за ефективно участие във вземането на решения за енергийния преход във възглищните региони по линията „пра-

вителство – местни власти“ трябва да идва **основно** от местните власти, така и инициативата за решаване на проблемите в същата сфера по линията бизнес – власти и бизнес – други заинтересовани страни, трябва да идва **в голяма степен** от самия бизнес.

Що се отнася до онези, които разчитат на проекции „отгоре“ за своя бизнес, те ще трябва да приемат факта, че за да участват или ще трябва да спазват общите правила (няма да е учудващо, ако принципът за „върховенството на закона“ покрие и съдебните решения и решенията на КЗК по отношение на обществените поръчки), или да се ориентират към дейности, които не са свързани с процеса на справедливия енергиен преход.

2.4 ЛИПСАТА НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, КОЕТО ДА ПРИОРИТИЗИРА ТЕЗИ РЕГИОНИ КАТО ИКОНОМИЧЕСКИ АТРАКТИВНИ ЗА ИНВЕСТИЦИИ И ПОЛУЧАВАЩИ ДЪРЖАВНА ПОДКРЕПА (НЕ САМО ФИНАНСОВА).

По неясни причини българското правителство не е предприело стъпки за даване на законодателен статут на възглищните региони като икономически приоритетни за инвестиции и получаващи специална държавна подкрепа (не само финансова). Можем само да предполагаме защо централната власт не иска да се занимава с този въпрос, който смятаме за важен по отношение развитието на тези региони в следващите няколко десетилетия.

Смятаме, че подобно аргументирано законодателно уреждане на този въпрос ще даде възможност на местни и чужди инвеститори да се насочат към тези региони, като така ще подпомогнат по естествен път прехода в тях.

Разбира се, преди това трябва да се отговори на всички аргументи „против“, защото в голямата си част те са следствие от субективни страхове и предишни решения в обратната посока, взети без добър анализ на всички аспекти на този проблем.

Подчертаваме, че не само **не препоръчваме** подобни решения да „облекчават“ екологичното и социалното законодателство за потенциалните инвеститори, но очакваме при подобен развой да се надигне местна, национална и дори международна съпротива и така де се **компрометираща** целият енергиен преход.

2.4.1 Решението

Смятаме, че едно предложение за подобна уредба, подплатено със солидна аргументация, ще предизвика поне национален дебат по въпроса.

2.5 РЕГИОНИТЕ СА СИЛНО ЗАМЪРСЕНИ, С УВРЕДЕНИ ТЕРЕНИ И Т.Н. – НЕДОСТАТЪЧНО АТРАКТИВНИ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ХОРА „ОТВЪН“, ИЗИСКВАТ СЕ РЕХАБИЛИТАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ.

Този проблем също е огледален на предходния. В случая обаче увредените терени и силното замърсяване, както и здравният статус на населението са проблем без значение дали регионите ще получат по законодателен път икономически приоритетен статут, или не. Във втория случай инвеститорите ще разчитат на отделните програми или проекти, без да получат друга съществена подкрепа, най-вече свързана с намаляване на административната тежест на държавно ниво, подкрепа за „реклама“ пред потенциални инвеститори, особено от чужбина, насочване на целеви средства за рекултивация, специфична методическа и методологическа помощ, улеснени консултантски услуги и др.

2.5.1 Решението

Възстановяването на увредените терени до степен за възможно ползване за икономически и/или други дейности (ако последваме примера за други страни, където правят и езера за възстановяване и туризъм) е от първостепенно значение за успешното стартиране на справедливия енергиен преход в регионите. Същото се отнася и за увредените или замърсени земеделски земи от емисиите на тежки метали, серни и азотни съединения и др.

Анализите на състоянието на тези територии следва да започне **успоредно** с изготвянето на самите териториални планове и резултатите от тях да се включат в тях както като изходни данни,

така и като дейности за финансиране след това. Доколкото е ясно, че в тази начална фаза анализите ще са основно на база на минали проучвания, данни и източници, то общините трябва да настояват за финансиране на един комплексен анализ на база пробовземания и анализ на емпиричните данни, включващ и обследвания за замърсяването на по-широк кръг от общини, а не само на тези с пряк въгледобив на територията им.

2.6 ПРАКТИЧЕСКАТА НЕВЪЗМОЖНОСТ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ВЪНШНО (ИЗВЪН БЮДЖЕТА) ФИНАНСИРАНЕ ПОРАДИ ЛИПСАТА НА АМОРТИЗАЦИОННА СМЕТКА – това спира и създаването на легални, спрямо ЕС законодателството, ПЧП.

2.7 ПРОБЛЕМИТЕ С ЕСКО (ДОГОВОР ЗА ЕНЕРГИЙНО СПЕСТЯВАНЕ) ДОГОВОРИТЕ – погрешни критерии при обществените поръчки – най-ниска цена, а не най-големи спестявания за единица инвестиция. По този начин се възпрепятстват външни инвестиции, съобразени с нетното спестяване на емисии.

2.8 ПРЕДСТОЯЩИТЕ ПРОБЛЕМИ С ФИНАНСИРАНЕ ОТ ФОНДОВЕТЕ НА ЕС, СВЪРЗАНИ С НОВИТЕ ЕВРОПЕЙСКИ ПОЛИТИКИ – отново поради несъответстващи критерии в тръжните процедури. В момента основните критерии за получаване на еврофинансиране са кръстосаното съответствие (синергия) по следните оси: положително въздействие на климата/околната среда; икономическа ефективност/срок на откупуване (икономическа устойчивост); положително въздействие в сферата на социалното и здравното развитие и услуги.

IV

АНАЛИЗ НА ПРЕДПРИЕТИТЕ ПРАВИЛНИ И ПОГРЕШНИ ДЕЙСТВИЯ И ПОСОЧВАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛНИ И ОТРИЦАТЕЛНИ ПРИМЕРИ ОТ ВЪГЛИЩНИТЕ ОБЩИНИ В БЪЛГАРИЯ В ПРОЦЕСА ЗА СТАРТИРАНЕ НА СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД ПРЕЗ 2021 Г.

1. БОБОВ ДОЛ

1.1 КАКВО СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В БОБОВ ДОЛ?

Община Бобов дол неслучайно е на първо място (дори в анализа) като най-засегната от въгледобивната промишленост община в България, но тук ще представим положителните примери, които да покажат напредъка в процеса за стартиране на Справедливият преход през 2021 г.

Въпреки многобройните пречки за стартиране на процеса, констатирани и анализирани по-горе в доклада, Община Бобов дол започна своето участие през декември 2020 г. чрез покана от „ПрайсуотърхаусКупърс“ като заинтересована страна, изпълнител по проект „Техническа помощ за подготовка на териториални планове за справедлив преход в България“. Проект с възложител Генерална дирекция „Подкрепа на структурните реформи“ към Европейската комисия и бенефициент Министерство на енергетиката. Териториалният обхват на Проекта включва административните области: Стара Загора, Кюстендил и Перник. През 2021г. Бобов дол съдейства на изпълнителя, предоставяйки необходимата информация за анализиране на ситуацията, активно участваше в специализираните семинари/форуми/дискусии, организирани в рамките на Проекта. Съвместната форма на подкрепа и взаимодействие между заинтересованите страни имаше много добър резултат и се очаква разработеният социално-икономически анализ от „ПрайсуотърхаусКупърс“ да бъде представен на МЕ през декември и през 2022 г. анализирани, разработени и предложени мерки и приоритети да бъдат разписани и в териториалните планове за справедлив преход, и в последствие реализирани чрез новите финансови инструменти.

Идентифицирайки необходимостта от стратегическа визия за следващия програмен период 2021–2027, и отчитайки факта, че няма как да отговори на очакванията на обществото, ако не дейст-

ва в унисон с целите на справедливия преход, Община Бобов дол като териториална единица с местно самоуправление (ниво 4), по Закона за регионалното развитие има задължение да разработи Общински план за развитие за периода 2021–2027. Като положителна стъпка в подготовката на стратегическия документ е включването на редица мерки за климатична трансформация в бъдещия План за интегрирано развитие на община Бобов дол (2021–2027 г.). Финализирането на Плана до края на 2021 г. ще създаде възможност на ОБА успешно да стартира справедливия преход.

Общинска администрация през последните четири години не е спирала да си партнира с други въгледобивни общини от ЕС, еко организации и заинтересовани страни. Пример за това е ежегодното участие във Форума на кметовете от въгледобивните общини. При провеждането на форума петте български общини: Стара Загора, Гълъбово, Раднево, Перник и Бобов дол дискутираха приемане на общи действия за отстояване позициите на засегнатите от въгледобива общини.

Едно реално доказателство, че Община Бобов дол се опитва успешно да стартира декарбонизацията и намаляване на разходите за енергия и отопление, е подготовката на съвместен проект с Община Перник. Проектът предвижда повишаване капацитета на общините Перник и Бобов дол при разработването и прилагането на активни политики на местно ниво за намаляване емисиите на парникови газове и адаптация и смекчаване на климатичните промени.

1.2 КАКВО НЕ СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В БОБОВ ДОЛ?

Основните моменти в негативен аспект за Община Бобов дол при стартиране на справедливия преход си остават непроменени, следвайки типологията и подредбата ще ги идентифицираме накратко в контекста на доклада:

- Политическа неангажираност – местните представители на политическите партии не поемат политическа отговорност, свързана с процеса;
- Изборни процеси – провеждането на поредица избори за народни представители през годината отклони решаването на проблемите на въгледобивните общини. Поради тази причина не бяха реализирани редица законодателни промени, свързани с пречките/спънките за справедлив преход;
- Обществен интерес – гражданското участие отсъства, населението на общината не е достатъчно информирано за справедливия преход;
- Не бяха създадени както на регионално, така и на местно ниво, структури за управление и координиране на справедливия преход;
- Държавна подкрепа – липса на финансова и институционална помощ от държавните власти;
- Подобряване на качеството на живот – неконкурентна среда на живот;
- Диверсификация на местната икономика – липсват свежи инвестиции в икономиката на местно ниво;
- Повишаване на административния капацитет – местната власт, НПО и др.

1.3 АНАЛИЗ И ЕКСПЕРТЕН ПРОЧИТ НА СИТУАЦИЯТА В БОБОВ ДОЛ

Община Бобов дол е част от най-развита в страната – Югозападен район, която в определен период е формирала близо 250 млн. лв. нетен приход и заетост на близо 10 000 души, т.е. сред водещите общински икономически единици в страната, но в настоящия момент е със статут на район в индустриален упадък. Община Бобов дол е най-засегната като цяло в региона на Югозападна България, тъй като поема всички негативни последици, замърсяване на околната среда, нарушени терени от експлоатацията на въглищата, невъзможност за бърза диверсификация на икономиката, липсата на заинтересованост от бизнеса, опериращ с въглищата и производството на електрическа енергия и др.

Справедливият енергиен преход ще се случи и Общината е уверена в това, тъй като преходът към неутрална по отношение на климата и кръгова икономика представлява една от най-важните цели на политиката на ЕС, отчитайки факта, че присъединяването на България към Платформата за справедливия преход е естествено продължение на търсене на отговори и създаване на диалог между държавните институции, синдикати, местни власти, бизнеса и екологичните организации. Всичко това е за справяне с предизвикателствата пред енергетиката, социалните, екологичните и икономическите аспекти. Справедливият преход, за да бъде такъв, трябва да покрива всичките аспекти, а решенията трябва да бъдат компромисни и подкрепени от заинтересованите страни.

Анализирайки представените положителни и отрицателни примери за стартиране на процеса по справедливия преход, става ясно, че община Бобов дол е предприела известна част от необходимите институционални мерки в ролята си на публичен орган на местно ниво.

Предвид факта, че ситуацията е изключително динамична в национален и световен мащаб, една малка администрация с 10 души експерти е успяла да стартира процеса, въпреки кратките срокове и незабавни действия, е истинско предизвикателство. Този факт е значим, защото в редица европейски държави, конкретно общини и региони с въгледобив, този процес е отнел десетилетия.

Ситуацията в този момент е изключително катастрофална. В затихващите въгледобивни и енергопроизводствени предприятия са останали около 1000 души работещи, по-голяма част от които са жители на съседни общини. Проблемът по-скоро е в разнообразието на трудовия пазар. Липсата на инвестиции в икономиката води до ограничено предлагане на нови работни места. Негативните миграционни процеси са предпоставка за обезлюдяване на общината, освободените работници от въгледобива преди 4 години вече са намерили реализация в други населени места. До момента нито образователните, нито социалните институции са осигурили възможност за квалификация и преквалификация на лицата в трудоспособна възраст. Визуализира се следната картина – територия (община) с висок икономически потенциал за развитие на иновативни дейности, с развиващо се земеделие, с отлично местоположение, със съхранена природа и др., която не може да осигури добър жизнен стандарт на своите жители. Причината е в рязката смяна на приоритетите за развитие, недостатъчен административен и експертен капацитет, липса на проектна готовност, отговаряща на текущото състояние, силна зависимост от централната власт, недостатъчно средства за публични инвестиции.

2. ПЕРНИК

2.1 КАКВО СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В ПЕРНИК?

Община Перник също е част от проекта на „ПрайсуотърхаусКупърс“, участваща като заинтересована страна в проект „Техническа помощ за подготовка на териториални планове за справедлив преход в България“ с възложител Европейската комисия и бенефициент Министерство на енергетиката. През 2021 Община Перник съдейства на изпълнителя, предоставяйки необходимата информация за анализиране на ситуацията на местно ниво. Активно се включи и в специализираните семинари/форуми/дискусии, организирани в рамките на Проекта.

Община Перник през последните две години успя да насочи своите усилия за повишаване административния си капацитет, за справяне с проблеми като замърсяване на въздуха, последици от възгледобива, възобновяване на диалога със заинтересованите страни по процеса за включване на справедливия преход и привличане на инвестиции в областта на декарбонизацията.

Община Перник през последната година успешно си партнира с други възгледобивни общини от ЕС, еко организации и заинтересовани страни. Пример за това е участието във Форум на кметовете от възгледобивните общини. При провеждането на форума петте български общини: Стара Загора, Гълъбово, Раднево, Перник и Бобов дол дискутираха предприемане на общи действия за отстояване позициите на засегнатите от възгледобива общини. Общината се включи в специализирано събитие на възгледобивните региони в преход в глобалната среща за климата COP26 в Глазгоу, участва и в Платформата за възгледобивни региони в преход с помощта на Комитета на регионите.

Едно реално доказателство, че Община Перник се опитва успешно да стартира декарбонизацията и мисли за нови проекти за намаляване на разходите за енергия и отопление е подготовката на съвместен проект с Община Бобов дол. Проектът предвижда повишаване капацитета на общините Перник и Бобов дол за разработването и прилагането на активни политики на местно ниво за намаляване емисиите на парникови газове и адаптация и смекчаване на климатичните промени. Общината също така кандидатства и със самостоятелен проект в областта на енергийната ефективност и внедряването на ВЕИ. Отделно с помощта на „Грийнпийс България“, едно от пернишките училища изгради през тази година и соларна лаборатория, следвайки добрия пример от 2019 г. от Бобов дол, където беше създадена през 2019 г. такава паралелка с лаборатория. Община Перник планира през 2022 г. със собствени бюджетни средства да внедри и първата водородна инсталация в едно от местните училища, което ще позволи да се намалят значително нивата на въглеродни емисии от тази сграда и ще понижи сметката за енергия.

2.2 КАКВО НЕ СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В ПЕРНИК?

- Политическа неангажираност – местните представители на политическите партии не поемат политическа отговорност, свързана с процеса;
- Изборни процеси – провеждане на поредица избори за народни представители през годината отклони решаването на проблемите на възгледобивните общини, поради тази причи-

на не бяха реализирани редица законодателни промени, свързани с пречките за справедлив преход;

- Обществен интерес – гражданското участие и сътрудничеството с общината се развиват много добре, но като цяло населението на общината не е достатъчно информирано за справедливия преход и предстоящите икономически възможности;
- Не бяха създадени както на регионално, така и на местно ниво, структури за управление и координиране на справедливия преход;
- Диверсификация на местната икономика – инвестициите в икономиката на местно ниво нарастват, но все още не са достатъчни, за да подсилят справедлив енергиен преход;
- Общината все още не е започнала изготвянето на своята ПИРО стратегия, в която да бъде отразен справедливия енергиен преход.

2.3 АНАЛИЗ И ЕКСПЕРТЕН ПРОЧИТ НА СИТУАЦИЯТА В ПЕРНИК

На територията на общината е разположен Пернишкият възгледобивен басейн, обусловил една от основните насоки на икономическото ѝ развитие особено с оглед на факта, че относителният дял на териториите, от които се добиват полезни изкопаеми, е сравнително висок – 11,7% от цялата територия на общината.

Перник е един от главните промишлени центрове в страната, специализиран в тежката промишленост. Почти всички отрасли на материалното производство са развити в регионалната икономическа система. Водеща роля в структурата на икономиката на общината имат черната металургия, производството на електро- и топлоенергия, машиностроителната и металообработващата промишленост, възгледобивът. В Перник се добиват кафяви възгледобивни, произвеждат се висококачествена стомана, прокат и изделия от него, стоманени профили и строително желязо, голямогабаритни металообработващи машини, машини за добив и обработка на скално облицовъчни материали, съоръжения за бензиностанции и оборудване на асфалтови бази, кариери, вародобивен и добив на чакъл, токоизправители, електронни елементи – магнити и ферити, различни видове стъкла и цимент.

Идентични са проблемите при стартиране на процеса на справедливия преход в Община Перник, единствено регионалното ниво осигурява по-голяма тежест и възможности. Община Перник се намира в благоприятна ситуация поради следните предимства: близост до столицата, стратегическо местоположение, пряк достъп до инвестиции, по-голям брой население, респективно висок процент трудоспособно, наличие на

повече образователни институции и др. До голяма степен, тези предпоставки го характеризират като регион с по-изразени количествени и качествени показатели за справяне с последиците от въгледобива. Тук диверсификацията на местната икономика е в развитие.

3. ГЪЛЪБОВО

3.1 КАКВО СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В ГЪЛЪБОВО?

Както и останалите общини – центрове на въглищните региони, и Община Гълъбово започна своето участие през декември 2020 г. като заинтересована страна в проекта на „ПрайсуотърхаусКупърс“ – „Техническа помощ за подготовка на териториални планове за справедлив преход в България“, с възложител Европейската комисия и бенефициент Министерство на енергетиката. През 2021 г. общината съдейства на РwC, като предоставя необходимата информация за анализиране на ситуацията, участва в специализираните форуми (семинари, дискусии и др.), организирани в рамките на проекта. Съвместната форма на подкрепа и взаимодействие между заинтересованите страни имаше много добър резултат и се очаква разработеният анализ от РwC да бъде представен на МЕ през декември, а от 2022 г. чрез различните финансови механизми и инструменти да започне изпълнението на анализирания, разработени и предложени мерки и приоритети.

В края на май Община Гълъбово като териториална единица с местно самоуправление (ниво 4) по Закона за регионалното развитие стартира изработването на План за интегрирано развитие на общината (ПИРО) за периода 2021–2027. Няма информация кога се очаква неговото финализиране, обсъждане с обществеността и окончателно приемане.

През последните две години общинската администрация на Гълъбово започна участието си в партньорски дейности с други въгледобивни общини от страната и ЕС и с други заинтересовани страни. Пример за това е ежегодното участие във Форум на кметовете от въгледобивни общини. При провеждането на форума петте български общини: Стара Загора, Гълъбово, Раднево, Перник и Бобов дол дискутираха предприемане на общи действия за отстояване позициите на засегнатите от въгледобива общини.

За съжаление общината и енергийните предприятия на нейната територия заеха позицията на бойкот спрямо СЕП, като подкрепяха официално и неофициално протестите на синдикатите, вместо да ги ангажират в подготовката на прехода, вклю-

чително активно се включиха и в събирането на подписи за защита на комплекса „Марица-изток“.

3.2 КАКВО НЕ СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В ГЪЛЪБОВО?

И за Община Гълъбово са характерни слабостите, посочени за други общини, по отношение на скоростта и обхвата на подготовката и като активна страна в СЕП.

- Слаба политическа ангажираност – местните представители на политическите партии не поемат политическа отговорност, свързана с процеса, предпочитат да си сътрудничат със синдикатите в посока защита на комплекса, а не за намирането на трайни икономически решения;
- Пропуснато използване на изборни процеси – проведените три избора за народни представители не бяха използвани активно, за да се поставят въпросите за решаване на проблемите на въгледобивните общини в рамките на справедливия преход;
- Почти липсва обществен интерес извън действията на синдикатите – гражданското участие отсъства, населението на общината не е достатъчно информирано за справедливия преход;
- Не бяха създадени както на регионално, така и на местно ниво, структури за управление и координиране на справедливия преход;
- Слаба държавна подкрепа – липсва финансова и институционална помощ от държавните власти;
- Качеството на живот в Община Гълъбово не се подобрява, което прави средата на живот неконкурентна и спомага за намаляване на населението;
- Няма диверсификация на местната икономика – липсват свежи инвестиции в икономиката на местно ниво, а те са един от факторите за успешен и справедлив преход;
- Нисък административен капацитет на местната власт и гражданското общество, враждебни синдикати и медии.

3.3 АНАЛИЗ И ЕКСПЕРТЕН ПРОЧИТ НА СИТУАЦИЯТА В ГЪЛЪБОВО

Община Гълъбово не е готова за СЕП. Това е предпоставка за лошо протичане на прехода и формиране на губещи групи от населението, запустели територии, замърсена и компрометирана природа и още по-силно обезлюдяване.

Необходими са извънредни усилия, за да се промени ситуацията така, че общината, гражданите и работещите да имат полза от прехода и да спечелят в личен и в обществен план.

4. РАДНЕВО

4.1 КАКВО СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В РАДНЕВО ?

Както и останалите общини – центрове на въгледобивните региони, и Община Раднево започна своето участие през декември 2020 г. като заинтересована страна в проекта на „ПрайсуотърхаусКупърс“ – „Техническа помощ за подготовка на териториални планове за справедлив преход в България“, с възложител Европейската комисия и бенефициент Министерство на енергетиката. През 2021 г. общината съдейства на РwC, като предоставя необходимата информация за анализиране на ситуацията, участва в специализираните форуми (семинари, дискусии и др.), организирани в рамките на проекта. Съвместната форма на подкрепа и взаимодействие между заинтересованите страни имаше много добър резултат и се очаква разработеният анализ от РwC да бъде представен на МЕ през декември, а от 2022 г. чрез различните финансови механизми и инструменти да започне изпълнението на анализираният, разработени и предложени приоритети.

Още през септември 2020 г. започва изработването на План за интегрирано развитие на общината (ПИРО) за периода 2021–2027 на Община Раднево. Към настоящия момент актуализиран текст на ПИРО е качен на сайта на общината за обществено обсъждане. РИОСВ – Стара Загора има решение за преценка да не се извършват екологична оценка и оценка за съвместимост на ПИРО на общината.

През последните няколко години общинската администрация на Раднево започна участието си в партньорски дейности с други общини с въгледобив от страната и ЕС и с други заинтересовани страни. Пример за това е ежегодното участие във Форум на кметовете от въгледобивни общините. При провеждането на форума петте български общини: Стара Загора, Гълъбово, Раднево, Перник и Бобов дол дискутираха предприемане на общи действия на засегнатите от въгледобива общини.

За съжаление общината и енергийните предприятия на нейната територия заеха позицията на бойкот спрямо СЕП, като подкрепяха официално и неофициално протестите на синдикатите, вместо да ги ангажират в подготовката на прехода.

4.2 КАКВО НЕ СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В РАДНЕВО?

И за Община Раднево са характерни слабостите, посочени за други общини, по отношение на скоростта и обхвата на подготовката и като активна страна в СЕП:

- Слаба политическа ангажираност – местните представители на политическите партии не поемат политическа отговорност, свързана с процеса, предпочитат да си сътрудничат със синдикатите в посока защита на комплекса, а не за намирането на трайни икономически решения;
- Пропуснато използване на изборни процеси – проведените три избора за народни представители не бяха използвани активно, за да се поставят въпросите за решаване на проблемите на въгледобивните общини в рамките на справедливия преход;
- Почти липсва обществен интерес извън действията на синдикатите – гражданското участие отсъства, населението на общината не е достатъчно информирано за справедливия преход;
- Не бяха създадени както на регионално, така и на местно ниво, структури за управление и координиране на справедливия преход;
- Слаба държавна подкрепа – липсва финансова и институционална помощ от държавните власти;
- Качеството на живот в Община Раднево не се подобрява, което прави средата на живот неконкурентна и спомага за намаляване на населението;
- Няма диверсификация на местната икономика – липсват свежи инвестиции в икономиката на местно ниво, а те са един от факторите за успешен и справедлив преход;
- Нисък административен капацитет на местната власт и гражданското общество, враждебни синдикати и медии.

4.3 АНАЛИЗ И ЕКСПЕРТЕН ПРОЧИТ НА СИТУАЦИЯТА В РАДНЕВО

Община Раднево не е готова за СЕП. Това е предпоставка за лошо протичане на прехода и формиране на губещи групи от населението, запустели територии, замърсена и компрометирана природа и още по-силно обезлюдяване.

Необходими са извънредни усилия, за да се промени ситуацията така, че общината, гражданите и работещите да имат полза от прехода и да спечелят в личен и в обществен план.

5. СТАРА ЗАГОРА

5.1 КАКВО СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В СТАРА ЗАГОРА?

- Община Стара Загора участва като заинтересована страна в проекта на „ПрайсуотърхаусКупърс“ – „Техническа помощ за подготовка на териториални планове за справедлив преход в България“, с възложител Европейската комисия и бенефициент Министерство на енергетиката. През 2021 г. общината съдейства на РwC,

като предоставя необходимата информация за анализиране на ситуацията, участва в специализираните форуми (семинари, дискусии и др.), организирани в рамките на проекта;

- От януари 2021 г. Агенцията за регионално икономическо развитие (АРИР) създаде и излъчва през своя сайт подкаста „Истории за климата“;
- АРИР продължава и участието си в проекта „Подкрепа за преминаване към чиста енергия в ЕС на региони с интензивен въгледобив (DeCarb)“, съфинансиран по програма INTERREG EUROPA (85%) и Република България (15%), в рамките на който са проведени няколко публични събития, издаден е бюлетин и т.н.;
- На 20 май е проведена поредната среща от серията на „Капитал“ „Срещи с бизнеса“ за Стара Загора и Хасково, на която са дискутирани и въпросите на енергийния преход;
- През септември Стара Загора е домакин на 4-ия Форум на кметовете за справедлив преход. На форума български (Стара Загора, Гълъбово, Раднево, Перник и Бобов дол) и чуждестранни общини дискутираха възможностите за предприемане на общи действия за постигане на истински справедлив преход;
- ПИРО на Община Стара Загора е в процес на разработка, но все още няма качен вариант за обсъждане в Интернет, нито е предоставен такъв по друг начин. Общественото обсъждане на 29 октомври е върху първични документи и идеи.

5.2 КАКВО НЕ СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2021 Г. В СТАРА ЗАГОРА ?

Независимо че Община Стара Загора е по-напред в процеса от съседните засегнати въглищни общини, не може да се каже, че процесът по подготовка за СЕП е приключил. И тук са налице общите проблеми:

- Процесът се движи главно от общинската администрация. И през отминаващата година участието на останалите заинтересовани страни не беше стимулирано, така че да дадат своя принос;
- Нито на сайта на Община Стара Загора, нито по друг лесно достъпен начин общината е обособила място за активно предоставяне на информация, свързана със СЕП. На целия сайт има само една информация по темата – за проведения 4-ти Форум на кметовете за справедлив преход;
- ОбС – Стара Загора не състави временна комisia по СЕП, чрез която да участва и контролира развитието на процесите, свързани с прехода, въпреки че поне от една година председателят на ОбС и немалко от общинските съветници са пряко информирани по развитие на темата;
- ПИРО на Стара Загора се подготвя твърде бавно;
- Липсват адекватни собствени анализи за възможностите на Общината да се справи с по-

тенциалния проблем, свързан с освобождаването от работа на своите граждани, работещи в региона „Марица-изток“;

- И Стара Загора не успя да се възползва от предизборните кампании, за да разберат жителите на общината какво да очакват от отделните политически играчи;
- Гласът на гражданските организации (с редки изключения) остана заглушен от синдикалните протести. Общината не осигури място за дебат по проблемите на СЕП;
- По подобен начин и бизнесът остана встрани от публичния дебат, с редки „включвания“ по конференции и други събития. Сайтът на най-активната работодателска организация в града – ТПП – Стара Загора има „цели“ 13 новини, споменаващи енергийния преход, част от които трудно могат да се класифицират иначе, освен като пропаганда. Бизнесът в общината няма свой портал за СЕП.

5.3 АНАЛИЗ И ЕКСПЕРТЕН ПРОЧИТ НА СИТУАЦИЯТА В СТАРА ЗАГОРА

Макар и най-напред в подготовката си за СЕП, Община Стара Загора не е готова напълно за успешното му провеждане. Като водещ играч в региона, на чиято територия живеят основният брой работещи в комплекса „Марица-изток“, Община Стара Загора има задължението да създаде и/или да подпомогне създаването на разнообразни възможности за тези хора. Това в момента не се прави достатъчно ефективно. Фокусът върху т. нар. икономически зони е недостатъчен, а самите зони тепърва ще трябва да се конкурират с вече съществуващите в Пловдив и Хасково. Освен това развитието на зоните като логистични, а не като производствени намалява тяхната добавена стойност, както и възможностите да привличат висококвалифицирана работна ръка. Община Стара Загора има редица преимущества – от географското си разположение през наличието на квалифицирана работна ръка до образователната, здравната и културната инфраструктура, които трябва да използва, за да намали тежестта на прехода върху засегнатите.

Използването на всички възможности е предпоставка за по-меко протичане на прехода, без да се формират губещи групи от населението, а това ще намали рисковете от влошаване на демографията на общината и региона. За целта са необходими повече и по-фокусирани усилия от страна на общинската администрация, бизнеса и гражданските организации, за да се промени ситуацията така, че общината и гражданите да имат полза от прехода и да спечелят в личен и в обществен план.

V

ЕКСПЕРТНИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА УСПЕШНО СТАРТИРАНЕ НА СПРАВЕДЛИВИЯ ПРЕХОД НА МЕСТНО РАВНИЩЕ

Ефективността на изпълнението на планове за справедлив преход ще зависи от няколко фактора, свързани със стратегическите решения на правителството, комуникацията и сътрудничеството между заинтересованите страни, помощта, предоставена на заинтересованите страни, и др. Някои от тези стимулиращи фактори трябва да бъдат проведени в конкретни следващи стъпки, които правителството да предприеме в началото на изпълнението на планове.

1. ИЗВОДИ

- Политическа и административна независимост за стартиране на процеса за справедлив преход на регионално и общинско ниво (директните ползватели на помощта най-добре познават своите потребности).
- Директно участие в бъдещи работни групи за ФСП.
- Отделен сценарий за енергиен преход за всяка засегната община.
- Необходимост от портал за информация и комуникация със заинтересованите страни и широката общественост.
- Необходимост от надграждане на образователната система на регионално и местно ниво.
- Задължително създаване на структура за управление и координация на справедлив преход на местно ниво.
- Адаптиране на бъдещите инвестиции в социално-икономическо направление към добри практики от общини и региони в ЕС, успешно прилагащи справедлив преход.

2. ПРЕПОРЪКИ

- План за пламен преход от икономика на въглища към въглеродна неутрална икономика.
- Непрекъснато участие и комуникация със заинтересованите страни.
- Координация на органи и власти на регионално и общинско равнище.
- Комбинация от безвъзмездни средства и финансови инструменти.
- Спешна промяна на нормативната рамка на местно ниво.
- Инициативи за квалификация и преквалификация.
- Сътрудничество между заинтересованите страни за разработване устойчиви инициативи и проекти.
- Стимулиране на нови бизнес модели в засегнатите общини.
- Подкрепа от държавата и държавния бюджет за спешно изграждане на човешки, административен и финансов капацитет.

VI

ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Основният елемент на Зелената сделка – преходът към декарбонизация на Европейския съюз – преминава от фазата на планиране към фазата на изпълнението. Готови са законодателната база, бюджетът и финансовите инструменти, основните стратегически документи на държавите. В процес на разработване са нови инструменти, които да намалят натиска върху ЕС от страна на глобалните търговски партньори, които нямат толкова амбициозни цели и чиито икономики не желаят да се адаптират бързо към декарбонизацията. Справедливият енергиен преход е неделима част от този процес. Ясно е, че ако той не се случи както трябва, това ще е компрометира цялата Зелена сделка и ще провали една от основните ѝ цели: „Никой да не бъде изоставен“!

България – в духа на традициите си – изоставя значително в този процес. В най-напреднала фаза е техническата помощ за подготовката на териториалните планове за възлищните региони. Но какво следва:

- липсва цялостна институционална готовност за успешно провеждане на справедливия енергиен преход;
- създаден е Консултативен съвет по европейската Зелена сделка към МС, където се очаква да се разглеждат и въпросите, свързани със СЕП; Съветът предстои да се трансформира в Комисия по енергиен преход и да заработи много по-активно по темите за декарбонизацията на българската икономика;
- България закъснява значително с предаването на Националния план за възстановяване и устойчивост, за сметка на което той беше подобрен в много отношения. Закъснението при оперативните програми, което продължава, прави стартирането на много дейности силно проблематично;
- липсва яснота как ще се структурира и управлява Фондът за справедлив преход. Известно е, че без публично обсъждане, ФСП е „прикачен“ към бъдещата Оперативна програма „Развитие на регионите“;
- липсва цялостната картина на всички възможни източници на финансова подкрепа, за да може да се анализират възможностите за

най-ефективно използване на ФСП като част от движението към общите цели;

- работи се по анализ, чиято цел е да обоснове пренасочването на средства от МСП от трите възлищни региона към региони, които нямат пряко отношение към СЕП;
- местните власти са недостатъчно активни по отношение на участието в процесите, свързани с подготовката и реализирането на дейностите по Зелената сделка в България;
- местната общественост също не проявява достатъчно инициативност, за да се включи в разработването и прилагането на СЕП.

В подобна ситуация рискът гласът на местните общности да остане нечуто, е голям. Още по-малки са шансовете те да получат адекватно представителство в институциите и механизмите, чрез които ще се разпределят средствата за възстановяване на техните региони.

Смятаме, че този риск, е преодолим, ако правителството инициира спешни действия за привличане на заинтересованите партньори от възлищните региони в различни форми на участие, чрез които техният опит и идеи да бъдат чути, анализирани и приети. Това важи особено за две категории дейности:

- подготовка и приемане на стратегическите за тези райони документи: териториални планове и др.;
- подготовка, приемане и участие в механизмите за финансиране на СЕП – не само Фондът, но и всички останали.

По този начин ще се увеличат възможностите и шансовете за постигане целите на справедливия преход и обхващане на всички групи от населението, които имат необходимост от трансформация на живота и работата си.

Отказът от привличане на местните общности крие множество бъдещи проблеми, които могат да забавят или напълно да компрометират СЕП. В условия на повишаваща се несигурност в управлението на

страната и очаквания за сложни политически конфигурации в управлението е задължително да се гарантира следване на една, приета от всички, посока на прехода. Една от гаранциите за това е участието в пълна степен на заинтересуваните местни общности. Стандартните схеми – „обществени консултации“, анкети, срещи „тет-а-тет“, обещания по конференции и семинари и т.н. не дават подобна сигурност. Участието в максимална степен и форми намалява рисковете от последващи проблеми като финансиране на безполезна проекти, загуба на време, ненужни и скъпи анализи, съпротива срещу целия процес и др.п.

В този ред на мисли смятаме, че премахването на пречките пред местните и регионалните общности, за да могат те да участват пълноценно в дейностите по Механизма за справедлив преход, е от първостепенна важност. Освен конкретните ползи за самия преход, допълнителна полза от подобно участие ще бъде практическото обучение на десетки (или повече) членове на тези общности – опит, който ще бъде безценен в процесите на административна и финансова децентрализация в България.

ПОЛЕЗНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ЦЕЛИ ЗА ДЕКАРБОНИЗАЦИЯ

1) Доклад WWF, март 2019 г. – „Справедлив преход – сценарии за развитие“

Пълно издание на български, 279 страници: http://d2ouvy59p-0dg6k.cloudfront.net/downloads/web_spravedliv_prehod_os-noven_doklad_prilojenia_low_res.pdf

Съкратено издание на български, 92 страници: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/spravedliv_prehod_low_res_2.pdf
Докладът дава цялостна картина на ситуацията в региона и разглежда три сценария за развитие на ЮБР, базирани на реалното състояние в общините, икономиката и демографията, основно насочени към Бобов дол и Перник.

2) Доклад, февруари 2020 г. – „Справедливият енергиен преход – път към въглеродна неутралност“ – препоръки за промяна на политиките

Българска версия: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/wwf_kohle_positionspapier_bg_corr_ety_low_res.pdf

Докладът анализира политиките за справедлив преход на ниво ЕС и БГ, като отправя конкретни препоръки за тяхната актуализация на местно, регионално, национално и ЕС ниво;

3) Доклад, април 2021 г. – „Новите работни места, преход от въглища към модерна икономика“

Българска версия, 120 страници: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/situacionen_analizbgweb020721.pdf

Докладът надгражда първите два и дава конкретни предложения за най-приложимите икономически дейности в ЮБР, базирани на допустимостта и ограниченията на икономическите дейности, които ще бъдат финансирани по Фонда за справедлив преход. Има и глава с препоръки за Стара Загора.

4) Доклад и WWF инструмент за оценка на Териториалните планове за справедлив преход

Има го преведен на 4 езика: <https://just-transitions-plan.wwf.eu/bg/resources>

Инструментът позволява да се направи оценка на ефективността на проектите в териториалните планове за справедлив преход. Той е насочен към политиките, общините, гражданското общество и други партньори, участващи в разработването на плановете, за да предостави информация за това какво прави един план добър и да им даде възможност да се оцени качеството на плана по време на неговото развитие.

5) Доклад, юни 2021 г. – „Сценарии за възстановяване и постигане на въглероден неутралитет на България до 2050 г.“

Policy brief, 20 страници: <https://csd.bg/bg/publications/publication/green-recovery-pathways-to-bulgarias-carbon-neutrality-by-2050/>

Полиси брийфът се основава на разработените преди две години три сценария за цялостна декарбонизация на сектор енергетика в България, като обосновава защо следващите 3 до 7 години са от решаващо значение за стартиране на прехода към Зелена икономика и реализиране на богатите възможности за иновации.

6) Доклад, септември 2021 г. – „Териториални планове за справедлив преход“. Наръчник за създаване на рамка за сравнителна оценка на стратегическите документи

Само английска версия, 39 страници: <https://csd.bg/bg/publications/publication/territorial-just-transition-plans/>

Наръчникът представя рамка за сравнителна оценка на „Териториалните планове за справедлив преход“. Той е предназначен както за политици, така и за енергийни експерти, които могат да го използват за подобряване на финалните версии на стратегическите документи.

7) Доклад, септември 2021 г. – „Насърчаване на конструктивния капитал в България. Иновации в регионите и развитие на частния сектор“

Само английска версия, 83 страници: <https://csd.bg/bg/publications/publication/promoting-constructive-capital-in-bulgaria/>
Докладът представя програма за действие за привличане на конструктивен капитал. Програмата е базирана на анализ на европейски и национални стратегически документи и консултации с ключови представители на бизнеса в шестте района за планиране.

8) 28.11.2018 г. „Европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика“

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:52018DC0773>

Целта на дългосрочната стратегия е да потвърди ангажимента на Европа да поеме водещата роля в глобалните действия в областта на климата и да представи визия, която може да доведе до постигане до 2050 г. на нулеви нетни емисии на парникови газове чрез социално справедлив преход по икономически ефективен начин.

9) 17.09.2020. Impact assessment EC – staff working document

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:3A52020SC0176>

Оценката обосновава повишените амбиции за намаляване на емисиите на парникови газове за 2030 г. От -40% на -55%. Фокусира се върху необходимостта от адаптиране на архитектурата на политиките за постигане на повишената амбиция на ЕС за намаляване на парникови газове за 2030 г..

10) 14.03.2019 г. – Резолюция на Европейския парламент относно изменението на климата

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0217_BG.html

Резолюцията дава доста описателни аргументи за европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика, която трябва да бъде в съответствие с Парижкото споразумение;

11) 17.12.2019 г. Европейски зелен пакт (Зелената сделка) и пътната карта за прилагането на Зелената сделка

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

С Пакта се подновява и засилва ангажиментът на Комисията за справяне с предизвикателствата, свързани с климатичната криза и деградирането на околната среда като приоритетна задача на настоящото поколение.

Европейският зелен пакт представлява отговор на тези предизвикателства. Това е нова стратегия за растеж, която има за цел превръщането на ЕС в справедливо и благоденстващо общество с модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика, в която през 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж няма да зависи от използването на ресурси.

12) 15.01.2020 г. Резолюция на Европейския парламент за Зелената сделка

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0005_EN.html

Резолюцията е в подкрепа и споделя ангажимента на ЕК да превърне ЕС в по-здравословно, устойчиво, справедливо и проспериращо общество, живеещо в свят с нетни нулеви емисии. Има доста описателни аргументи.

13) 21.06.2021 г. – Европейски закон за климата + Фондът за справедлив преход

https://ec.europa.eu/clima/eu-action/european-green-deal/european-climate-law_bg

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1119>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:3A32021R1056>

Законът следва да предостави възможност на всички сектори на икономиката на Съюза да бъдат подпомогнати за обезпечаване на водещата роля на промишлеността за развитие на иновациите в световен мащаб. Благодарение на регулаторната уредба на Съюза и усилията на промишлеността е възможно икономическият растеж да не се свързва с емисиите на парникови газове. Например между 1990 г. и 2019 г. емисиите на парникови газове на Съюза бяха намалени с 24%, а през същия този период икономиката отбеляза растеж от 60%.

14) 11.12.2018 г. – Регламент за създаване на енергийния съюз
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex-32018R1999>

Този регламент е спойката, която свързва амбициите за подобряване на климата за 2030 и 2050 г. с реалността в енергетиката и на практика създава механизма за управление на свързване на процесите.

15) 14.07.2021 г. Fit to 55% – Подготвени за 55%

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/IP_21_3541

С Пакта се подновява и засилва ангажиментът на Комисията за справяне с предизвикателствата, свързани с климатичната криза и деградирането на околната среда като приоритетна задача на настоящото поколение.

Европейският зелен пакт представлява отговор на тези предизвикателства. Това е нова стратегия за растеж, която има за цел превръщането на ЕС в справедливо и благоденстващо общество с модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика, в която през 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж няма да зависи от използването на ресурси;

16) 14.07.2021 г. – Предложения за ревизия и промени на директивата за БЕИ – RED II

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0557&fbclid=IwAR0uDzuXZEDHY3smX-fz7o8kuMF6Y9qjsHdD3ltszMLnA_5dHaYvEUy-62Wc

17) 14.03.2019 г. – Европейската таксономия за устойчиви средства
https://ec.europa.eu/info/publications/210421-sustainable-finance-communication_bg

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-3A32020R0852>

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=PLI-COM:C\(2021\)2800](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=PLI-COM:C(2021)2800)

[DNSH https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/c2021_1054_en.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/c2021_1054_en.pdf)

Регламентът за таксономията беше предложен в рамките на приетия по-рано План за действие на комисията „Финансиране за устойчив растеж“ от март 2018 г., с който се въвежда амбициозна и цялостна стратегия за финансиране за устойчиво развитие с цел пренасочване на капиталовите потоци в подкрепа на създаването на устойчив и приобщаващ растеж.

Регламентът за таксономията е важен фактор за увеличаване на устойчивите инвестиции и съответно за изпълнението на Европейския зелен пакт като част от действията на ЕС в отговор на предизвикателствата в областта на климата и околната среда. В него за дружествата и инвеститорите се предвиждат еднообразни критерии, въз основа на които да се определя кои икономически дейности може да се смятат за екологично устойчиви (т.е. допринасящи съществено за постигането на екологичните цели на ЕС, например смекчаване на изменението на климата, като същевременно не нанасят значителни вреди във връзка с постигането на други екологични цели), като така се цели повишаване на прозрачността и последователността при класифициране на тези дейности и се ограничава рискът от заблуждаващи твърдения за екологосъобразност и разпокръсване на съответните пазари.

Инвеститорите имат право да продължат да инвестират, както желаят, и с Регламента за таксономията не се налага задължението те да инвестират само в онези икономически дейности, които отговарят на определени критерии, като в същото време, обаче чрез инструмента за оценка Do Not Significant Harm Principle се налагат ограничения към инвестициите, които се фокусират върху изкопаемите горива, чл. 19 (Изисквания по отношение на техническите критерии за проверка), параграф 3.

18) European Green Deal Investment plan – Планът за инвестиции към Европейския зелен пакт, включително Механизмът за справедлив преход

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/qanda_20_24

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_48

Планът цели да мобилизирани най-малко 1 трилион евро устойчиви инвестиции през следващото десетилетие. Част от плана, а именно Механизмът за справедлив преход, ще бъде насочен към осъществяване на справедлив и равнопоставен екологичен преход. Чрез него ще бъдат мобилизирани най-малко 100 млрд. евро инвестиции за периода 2021–2027 г. в подкрепа на работниците и гражданите в най-силно засегнатите от прехода региони.

19) Механизмът за възстановяване и устойчивост

https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_bg

https://europa.eu/next-generation-eu/index_bg

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=O-J:L:2021:057:FULL&from=EN#ntc19-L_2021057BG.01006301-E0019

Временен инструмент за стимулиране на възстановяването от пандемията. Представлява най-големият пакет от стимули, финансиран някога в Европа. Възстановяването на Европа след COVID-19 ще бъде подпомогнато с общо 2,018 трилиона евро по текущи цени в посока на една по-екологична, по-цифрова и по-устойчива Европа. Половината от средствата по Фонда за справедлив преход идват от този финансов инструмент.

20) Иновационен фонд

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/IP_21_5473

https://ec.europa.eu/clima/eu-action/funding-climate-action/innovation-fund_en

https://ec.europa.eu/clima/eu-action/funding-climate-action/innovation-fund/large-scale-projects_en

Фондът за иновации отваря отново финансиране по фонда за Иновации в размер на 1,5 млрд. евро и срок за кандидатстване до 03.03.2022 г., като България е единствената държава членка, която не е излъчила focal point за използването на този финансов инструмент за декарбонизация.

21) Брошура: Going climate-neutral by 2050

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/92f6d5bc-76bc-11e9-9f05-01aa75ed71a1>

22) FactSheet по секторите на Зелената сделка

https://ec.europa.eu/info/publications/delivering-european-green-deal_bg

23) FactSheet EU Energy market and Energy prices + ToolBox factsheet

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_21_5212

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_21_5213

24) Q&A from the EC

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/qanda_21_3544

25) Fit to 55% – архитектурата

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_21_3671

26) Енергетиката в цифри

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_21_3672

27) Аудиовизуални материали

<https://audiovisual.ec.europa.eu/en/topnews/M-006762>

28) Facts and Figures – Механизмът за възстановяване и устойчивост

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d3e77637-a963-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-bg>

29) Just Transition Mechanism, брошура

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5469b951-3744-11ea-ba6e-01aa75ed71a1/language-en>

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

БАН	Българска академия на науките	ЮИ	Югоизточен регион
Вик	Водоснабдяване и канализация	ЮЗ	Югозападен регион
ГД	Генерална дирекция	PwC	PricewaterhouseCoopers (Прайсуотърхаус Купърс)
ЕС	Европейски съюз	WWF	Световен фонд за дивата природа
ЕК	Европейска комисия		
ЕЗС	Европейската зелена сделка		
ЗП	Зелен пакт		
ЗУСЕСИФ	Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове		
ЗПП	Закон за публичните предприятия		
ЗУТ	Закон за устройство на територията		
ИНПЕК	Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата на Република България (2021 – 2030 г.)		
КН	Комитет за наблюдение		
КНСП	Комитет за наблюдение на справедливия преход		
КР	Комитет по риска		
МОСВ	Министерство на околната среда и водите		
МИ	Министерство на икономиката		
МЕ	Министерство на енергетиката		
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството		
НФД	Национален фонд за декарбонизация		
НС	Надзорен съвет		
НСОРБ	Национално сдружение на общините на Република България		
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие“		
ОБС	Общински съвет		
ПО	Приоритетна област		
РСР	Регионален съвет за развитие		
РКК	Регионален координационен комитет		
СП	Справедлив преход		
СУЕР	Стратегията за устойчиво енергийно развитие до 2030 г. с хоризонт до 2050 г.		
ТПСП	Териториалните планове за справедлив преход		
ТЕЦ	Топлоелектрическа централа		
УО	Управителен орган		
ФСП	Фонд за справедлив преход		

Настоящият доклад е част от съвместния проект „Повишаване на осведомеността и ангажираността за осъществяване на справедлив енергиен преход в България“ между Фондация Фридрих Еберт и WWF България. Докладът е изготвен с експертната помощ на **Антон Илиев, община Бобов дол и Петко Ковачев, Институт за зелена политика.**

WWF е една от най-големите и опитни независими природозащитни организации, с повече от 5 милиона поддръжници и активна мрежа по целия свят в над 100 страни. Мисията на WWF е да спре деградацията на природната среда на планетата и да изгради бъдеще, в което хората живеят в хармония с природата, чрез опазване на биоразнообразието по света, осигуряване на устойчиво използване на възобновяемите енергийни източници, както и с призив за намаляване на замърсяването и прекомерното потребление.

Фондация Фридрих Еберт е създадена през 1925 г. като политическо наследство на първия демократично избран германски президент Фридрих Еберт. Отдадена е на ценностите и основните идеи на социалната демокрация и работи активно с неправителствени организации, политически актьори и профсъюзи в целия свят. Посветена на принципите свобода, справедливост и солидарност, в Германия и в над 100 държави фондацията допринася за развитието на демокрацията, политическата култура, укрепването на мира и на социална промяна.

ИЗДАТЕЛ
Фондация Фридрих Еберт
Бюро България
ул. Княз Борис I 97
1000 София, България

Отговорен редактор:
Жак Папаро, директор
© Дизайн корица: ViBrand Visuals
Предпечат и печат: Про Креатив Студио

Използването с търговска цел на всички издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

Мненията, изразени в тази публикация, принадлежат на авторите и не отразяват непременно позицията на Фондация Фридрих Еберт.

Всички текстове са достъпни онлайн
bulgaria.fes.de

София, 2021 г.
ISBN 978-619-7666-09-0

